

secundum quam adaequationem intellectio dicitur *comprehensio*.

Corollarium. Si divina intellectio consideratur, quatenus ratione distinguitur a suo obiecto, quod est essentia divina, potest ad analogiam nostrae cognitionis comparari cum cognitione *directa*; si vero intellectio spectatur, quatenus est ipsa divina essentia, atque ita sibi ipsi est obiectum, analogice ei respondet cognitio *reflexa*, qua cognoscimus ipsum nostrum actum cognitionis.

THESES XXXVII.

Deus ex sua essentia et ex infinitate intellectionis necessario cognoscit omne verum.

“Divina essentia ut infinitum verum et primum intelligibile, a quo nullum verum independens esse potest, et tamquam idea exemplaris tum omnium possibilium, tum realiter aliquando existentium, obiective exhibet divino intellectui, quidquid habet rationem veri; insuperque intellectio ipsa formaliter spectata ex sua infinitate est repraesentatio omnis veri. Deus igitur per ipsam suam essentiam et ex infinitate suae intellectionis determinatus est ad comprehensionem omnis veritatis.”

1º Divina essentia in ordine ad verum et ad intellectionem veri comparanda est sub triplici ratione.

a) Essentia divina est ens et verum absolutum, a quo pendent et cuius analogica participatione sunt omnia, quae cumque habent rationem entis et veri. Vide supra th. XXVIII. n. II. Atqui dum intensive et extensive perfecta comprehensione absolutum *Esse* et absolutum *verum* intelligitur, necessario per ipsam illam comprehensionem intelliguntur omnia, quae ab eo pendentia vel actu sunt vel esse possunt. Ergo Deus comprehendens suam essentiam ut *Esse* absolutum et primum *verum*, a quo pendet omne *esse* et omne *verum* participatum, eodem actu intellectionis necessario comprehendit omne *verum*.

b) Spectari potest divina essentia expressius, quatenus est idea et exemplar imitabile ad extra per omnes gradus, rationes et relationes participati *esse* et participatae veri-

tatis. Potest autem considerari infinitum illud exemplar velut in actu primo, ut eius adumbrations ad extra sunt solum possibles. Hoc modo est evidens, comprehensionem exemplaris esse simul comprehensionem omnium possibilium eius adumbrationum, sive comprehensionem totius entis participati in ordine metaphysico et in statu ideali. Haec vero imitabilitas essentiae divinae in actu primo tam est necessaria quam essentia ipsa. Quare etiam haec intellectio imitabilitatis totiusque entis, per quod est imitabilis, est necessaria eo ipso, quia necessarius est intellectionis terminus. Si porro spectatur divinum exemplar in actu secundo, quatenus actualis est aliqua imitatio et aliquis existens ectypus eiusdem intelligibilis et intelligentis exemplaris sive ideae divinae, haec actualis imitatio non necessaria est sed contingens; in hypothesi tamen, quod realiter exstat, non potest intellectio divina ipsum exemplar, a quo ectypus dependentia reali, continua, et essentiali pendet, secundum omnem rationem cognoscibilitatis comprehendere, quin simul comprehendat omnes eius actuales ab eo pendentes expressiones et imitationes.

c) Essentia divina est infinita etiam, quatenus est idealis repraesentatio veri, sive sapientia per modum ideae objectivae rapraesentans verum. Non esset autem repraesentatio infinita, nisi in ea splenderet et repraesentaretur omne verum tum in ordine essentiarum et idealis possibilium, tum in ordine existentiarum actuali totius *esse* participati.

Totum hunc modum cognitionis Dei per essentiam suam s. Thomas tum aliis locis tum praclare contra Gent. I. c. 66. expressit. Si nimur quaeritur *formalis ratio*, sub qua Deus omnia cognoscit, ea est divina essentia ut causa exemplaris, ad cuius imitationem ac similitudinem omnia possibilia possunt habere, et omnia aliquando existentia habent suum esse; si vero quaeritur *ratio*, quae cognoscitur in ipso termino, ad quem divina scientia refertur, ea utique est ipsa res possibilis vel actu existens; neque enim solum divinum exemplar cognoscitur, sed per comprehensionem perfectam exemplaris cognoscuntur omnia eius ectypa, ut sunt in se ipsis. “Deus rerum quae apud nos nondum sunt, non

videt solum esse quod habent in suis causis, sed etiam illud quod habent in se ipsis, in quantum eius aeternitas est praesens sua indivisibilitate omni tempori; *et tamen omne esse cuiuscumque rei Deus cognoscit per essentiam suam.* Nam sua essentia est repraesentabilis secundum multa, quae non sunt, nec erunt, nec fuerunt (omnium possibilium); ipsa etiam est similitudo virtutis cuiuslibet cause, secundum quam praeexistunt effectus in causis (licet modo diverso secundum diversitatem causae necessariae vel liberae) (1); *esse etiam cuiuslibet rei quod habet in se ipsa, est ab ea exemplariter deductum.* Sic igitur non entia (vel numquam vel nondum vel non amplius existentia) cognoscit Deus, in quantum aliquo modo habent esse vel in potentia Dei, vel in causis suis, vel in se ipsis, quod rationi scientiae (rationi formalis, *sub qua* Deus omnia cognoscit) non obsistit. ”

2º Quamvis universa haec ratio divinae scientiae sit manifesta ex principiis superius traditis de absoluta perfectione, simplicitate, veritate; potest tamen directe confirmari ex doctrina Scripturarum.

In Scripturis imprimis tamquam perfectio propria sapientiae divinae declaratur, quod novit et intuetur omnia ab aeterno, antequam fiant in tempore. «Oculi Domini multo plus lucidiores sunt super solem, circumspicientes omnes vias hominum, et profundum abyssi, et hominum corda intuentes et absconditas partes. Domino enim Deo antequam crearentur, omnia sunt agnita, sic et post perfectum respicit omnia » (2) Ecclesi. XXIII. 28. 29. (graece 19. 20.). Huius autem perfectionis ratio intestina in sacris libris ea proponitur, quod ab ipsa sapientia omnia pendent vel quod ipsa est *artifex*, adeoque omnium continet rationes, vel quod efficacia divini intuitus omnia penetrat. «Intellexisti cogitationes meas de longe.... omnes vias meas praevidi.... Ecce Domine tu cognovisti novissima et antiqua:

(1) Vide de hac diversitate S. Th. 1. dist. 38. q. 1. a. 5.

(2) Graeca ut nunc sunt, paulo concisius habent: ὅτι ὁ φθαλμός κυρίου μυριοπλασιώς ἡλιου φωτεινότερος, ἐπιβλεποντες πάσας ὅδους ἀνθρωπῶν, κατανοοῦντες εἰς ἀποκρυφὰ μερη. πρὶν δὲ κτισθῆναι τα πάντα ἐγνωσταὶ αὐτῷ, οὕτως καὶ μετὰ το συντελεσθῆναι.

tu formasti me (1), et posuisti super me manum tuam » Psalm. CXXXVIII. (139.) 3. sq. « Attingit (sapientia) a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter... Doctrrix enim est disciplinae Dei, et electrix operum illius (μυστικός γάρ ἔστι της του θεού ἐπιστημός, καὶ αἱρετικός των ἐργῶν αὐτού).... Quid sapientia locupletius, quae operatur omnia? Si autem sensus (φρονήσις) operatur; quis horum quae sunt, magis quam illa est artifex?... Et si multitudinem scientiae desiderat quis, scit (illa) praeterita et de futuris aestimat... signa et monstra scit, antequam fiant, et eventus temporum et saeculorum » Sap. VIII. 1-8. Eodem fere modo Ecclesiasticus cum omnipotencia creante coniungit omnium scientiam. « Opera Domini universa bona valde... Opera omnis carnis coram illo, et non est quidquam absconditum ab oculis eius; a saeculo usque in saeculum respicit, et nihil est mirabile in conspectu eius. Non est dicere, quid est hoc? aut quid est illud? omnia enim in tempore suo quaerentur » (2) Ecclesi. XXXIX. 21-26. (graece 16-21.). Cf. Psalm. XXXII. 15; Is. XLI. 22-23; XLIV. 7. 8; XLV. 21; XLVI. 9. 10; Baruch III. 31. 32; Dan. XIII. 42. Eadem haec ratio, cur Deus omnia cognoscat, continetur in locis illis, quibus a Deo sub ratione sapientiae vel a Verbo omnia pendere et omnia per ipsum facta esse et consistere dicuntur. Est sapientia « speculum sine macula Dei maiestatis » (graece: speculum Dei virtutis et efficacie sive potius actus purissimi, a quo pendent universa

(1) In textu hebraico haec ratio divinae scientiae ita redditur: ecce Domine tu cognovisti illud omne; retro et ante (undequaque) cinxisti me (totus in tua sum potestate):

הִנֵּה יְדֻעַת בְּלָה: אַחֲרֹן וְקָדֵם צִרְתִּי וְתַשְׁתַּח עַלְיִ בְּפֶכֶת:

(2) Expressius in textu graeco: τα ἔργα κυρίου πάντα ὅτι καλα σφόδρα, καὶ πάντα προσταγμα ἐν καιρῷ αὐτοῦ ἔσται (actus immanens est aeternus, actio transiens sive effectus in tempore suo).... ἔργα πάσης σαρκὸς ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔστι κρυβηναι ἀπὸ των ὄφθαλμων αὐτοῦ. ἀπὸ του αἰώνος εἰς τον αἰώνα ἐπεβλεψε, καὶ οὐδεν ἔστι θαυμασιον ἐνώπιον αὐτοῦ... οὐκ ἔστιν ἐπειν, τι τουτο; εἰς τι τουτο; πάντα γάρ εἰς χρειας αὐτῶν ἐκτισται (omnia creata sunt ad suos usus, i. e. non sunt frustra, sed habent omnia suum finem sapienter praestitutum).

έσοπτρον ἀκελιθωτὸν τῆς του θεου ἐνεργειας) Sap. VIII. 26; est sapientia « initium viarum Domini, antequam quidquam faceret, a principio » Prov. VIII. 22; per Verbum quod erat in principio apud Deum, omnia facta sunt Io. I. 3. 4.

Quam late igitur patet omnipotentia Dei, tam late protrahitur eius sapientia et scientia. Sicut in Deo omnipotentia et sapientia unum sunt simplex *Esse*; ita in objectis extra Deum, quidquid pendet ab *Esse* divino et quidquid subest omnipotentiae, h. e. quidquid in quovis ordine habet rationem entis, id necessario subest divinae sapientiae et scientiae. Numquid enim « qui plantavit aurem non audiet, aut qui fixit oculum non considerat? » Psal. XCIII. 9. Si vero ratione distinguatur *Esse* purissimum et omnipotentia Dei ab eius sapientia, in hac velut in speculo mundissimo resplendet tota ratio entis sive verum universum, quod a virtute primi et absoluti *Esse* pendet.

3º Patrum doctrina explicita declarat modum scientiae Dei ex sua essentia tamquam ex principio, exemplari, et representatione omnis entis, et consequenter omnis veri. « Fieri non potest, inquit saec. II. Pantaenus, ut qui est super entia, cognitionem entium accipiat secundum entia; sed tamquam suas voluntates ipsum entia cognoscere dicimus » Routh Reliq. sacr. T. I. p. 340. (1). Disertissime Dionysius de div. nom. c. 7. §. 2. de tota hac re disputat. « Mens divina comprehendit omnia cognitione quadam eminenti, qua secundum omnium causam in se ipso omnium cognitionem anticipat (παντων ἐιδησιν προειληφως)... idque arbitror Scripturam significare, cum ait: qui novit omnia, priusquam fiant (Dan. XIII. 42.). Non enim ex ipsis entibus entia discens cognoscit divina mens; sed ex se ipsa et in se ipsa secundum rationem causae, scientiam et cognitionem et essentiam omnium praehabet et ante comprehendit (προεχει και προσυνειληφεν), non secundum cuiusque speciem singulis intendens (divisim), sed secundum unam causae complexionem omnia cognoscens et continens.... Se ipsam igitur divina sapientia cognoscens cognoscit omnia,

(1) Οὐ γαρ δυνατὸν τὸν ὑπὲρ τὰ ὄντα κατὰ τὰ ὄντα τῶν ὄντων λαμβάνεσθαι τὴν ἐπιγνώσιν, ἀλλ ὡς ἴδια θεληματα γιγνωσκεῖν αὐτὸν τὰ ὄντα φαμεν.

immateriali modo materialia, indivise divisa, et unite multa, ipso uno (quod est essentia divina) omnia cognoscens et producens... Non habet, itaque Deus singularem aliam scientiam sui et aliam communiter omnia entia complectentem... Sic igitur Deus entia cognoscit non per scientiam entium (ab entibus ut causa derivatam) sed per scientiam sui ipsius » (1).

Multis agit Augustinus de rationibus aeternis, secundum quas Deus omnia novit. « Id quod per ipsum factum est, vita esse in illo intelligatur, in qua vita vedit omnia, quando fecit; et sicut vedit, ita fecit; non praeter se ipsum videns sed in se ipso, ita enumeravit omnia, quae fecit.... Nota ergo fecit, non facta cognovit. Proinde antequam fierent, et erant et non erant: erant in Dei scientia, non erant in sua natura..... Non iam propter inferiorum scientiam nuntiis indiget, quasi per eos fiat scientior; sed illo simplici et mirabili modo novit omnia stabiliter et incommutabiliter » Aug. Genes. ad litt. 1. V. cc. 15. 18. 19. (2). « Apud quem summa potestas est, summa et secreta cognitione est... Cum illo sunt omnia cognitione quadam ineffabilis sapientiae Dei in Verbo constituta, et ipsum Verbum omnia (exemplariter)... Et quare apud ipsum omnia? Quia et antequam essent omnia aut crearentur, ei nota erant omnia » Id. in Ps. 49. n. 18. Vestigiis Augustini insistens

(1) Εἴστην οὖν ἡ θεια σορεια γνωσκουσα, γνωσται παντα, ἀλλως τα θλικα, και ἀμεριστως τα μεριστα, και τα πολλα ἐνισιως, αὐτῳ τῳ ἐν τα παντα και γνωσκουσα και παραγουσα... Οὐκ ἀρχ ὁ θεος ἴδιαν ἔχει την ἐαυτου γνωσιν, ἔτεραν δε την κοινη τα ὄντα παντα συλλαμβανουσαν... Ταυτη γουν ὁ θεος τα ὄντα γινωσκει, οὐ τη ἐπιστημη των ὄντων ἀλλα τη ἐαυτου.

(2) Est quidem verissimum, Augustinum hisce locis immediate solum agere de eorum scientia, quae sunt per Dei creationem. Sed facile apparet ex ipsis verbis Augustini, rationes aeternas esse omnium possibilium, et iisdem subesse, quidquid aliquando habet esse vel sub aliqua conditione haberet. Est enim Deus « faciens quaedam per se ipsum, quae illo solo digna sunt eique soli convenientia... alia per servientem sibi creaturam integerrimis legibus pro meritis ordinatam, quaedam eorum iubens, quaedam permittens, usque ad passerum administrationem, sicut Dominus in Evangelio dixit, et usque ad foeni decorem, usque ad numerum etiam capillorum nostrorum divina providentia pertendente atque veniente » August. 1. de qq. 83. q. 53. n. 2. cf. Trin. III. c. 4. n. 9.

s. Anselmus Monol. c. 10. postquam dixit nihil cognosci posse, nisi eius sit in mente aliqua expressio et aliquod verbum, hancque esse nobilissimam inter omnes locutiones, concludit: « non immerito videri potest apud summam substantiam talem rerum locutionem et fuisse antequam essent, ut per eam fierent, et esse cum facta sunt, ut per eam sciantur. » Hanc porro locutionem sive rationem rerum omnium esse non accidens aliquod, ut in nobis sunt ideae, sed ipsam essentiam et substantiam Dei, Anselmus mox c. 12. declarat. « Sed cum pariter ratione docente sit certum, quia quidquid summa substantia fecit... per suam intimam locutionem fecit, sive singula singulis verbis, sive potius uno verbo simul omnia dicendo, quid magis necessarium videri potest, quam hanc summae essentiae locutionem non esse aliud quam summam essentiam? » Totum comprehendere possumus verbis s. Thomae 1. q. 14. a. 6. « Cum essentia Dei habeat in se, quidquid perfectionis habet essentia cuiuscumque rei alterius... Deus in se ipso potest omnia propria cognitione cognoscere. Propria enim natura uniuscuiusque consistit, secundum quod per aliquem modum divinam perfectionem participat. Non autem Deus se ipsum perfecte cognosceret, nisi cognosceret, quomodo cumque participabilis est ab aliis sua perfectio (haec est cognitio essentiarum). Nec etiam ipsam naturam essendi perfecte sciret, nisi cognosceret omnes modos essendi » (qui omnes ab ipso pendent, unde est cognitio existentium).

4º Non solum si ratione distinguimus essentiam et intellectiōnēm, divina mens per essentiam tamquam obiectum infinitum determinatur ad cognoscendum omne verum; sed etiam intellectio formaliter spectata per suam propriam perfectionem concipi debet determinata ad comprehensionem omnis veritatis. Est haec « vivacitas inconcussae veritatis, » ut Dei cognitionem appellat Augustinus (ad Simplic. I. II. q. 2.). « Cum reliquero solam vivacitatem certae atque inconcussae veritatis, una atque aeterna contemplatione cuncta collustrantis, imo non reliquero (per solam abstractiōnēm a scientia humana), non enim hoc habet humana scientia, sed pro viribus cogitavero, insinuator mihi uteumque

scientia Dei. » Est eadem lux sine tenebris; de qua s. Bernardus Consid. V. 5: « Deus scientiarum dominus, qui solus solam nesciat ignorantiam, qui totus sit lux et tenebrae in eo non sint ulla, totus sit oculus et minime aliquando fallitur, quia minime clauditur, qui extra se non quaerat lumen, cui admoveatur ut videat, ipse qui videt, ipse unde videt. »

Corollarium. Illud omne quod Deus cognoscit praeter se ipsum, est quidem aliquis terminus divinae cognitionis, sive subest cognitioni divinae; non tamen in Deo influxu aliquo reali efficit cognitionem et scientiam sive, quod dici solet, non determinat cognitionem divinam tamquam causa. « Non cognoscit Deus entia cognitione ex entibus sed scientia sui ipsius » Pantaen. Dionys. August. Licet ergo Deus non cognosceret e. g. mundum ut existentem, nisi pro aliqua temporis differentia reipsa existeret, quia Deus pro termino cognitionis habet verum; non tamen mundus existens actionem aliquam et influxum exercet in Deum; sed solummodo si obiective verum est, mundum existere aliquando, divina substantia sub ratione scientiae sicut ad omne verum, ita et ad hoc verum terminatur, quia ex intestina sua perfectione determinata est ad comprehensionem omnis veri. Si qui ergo theologi aliquando dicunt, obiectum sese habere ut determinationem scientiae Dei ad ipsum cognoscendum, ii determinationem accipiunt eo sensu, quo nos dicimus cognitionis terminum. Dum autem nos determinationem scientiae Dei per obiectum distinctum a Deo negamus, negamus actionem et influxum obiecti in Deum per modum causae vel principii. Dum autem affirmamus, cognitionem Dei determinari per ipsam Dei essentiam, tria nobis volumus: a) negative, non esse causam cognitionis extra Deum; b) positive, rationem cognitionis esse ipsam insitam Dei perfectionem; c) facta distinctione secundum nostrum modum intelligendi inter Dei essentiam et intellectiōnēm, essentiam a nobis concipi ut priorem ratione et ut obiectum determinans cognitionem divinam, desumpta analogia ex relatione, quae est inter nostras cognitiones earumque obiectum.